

Statystyka Matematyczna

Anna Janicka

wykład XIV, 06.06.2016

STATYSTYKA BAYESOWSKA – CD.

Plan na dzisiaj

1. Statystyka Bayesowska

- rozkłady a priori i a posteriori
- estymacja Bayesowska:
 - ☐ Bayesowski Estymator Największej Wiarogodności (BENW)
 - ☐ Estymator Bayesowski przy zadanej funkcji straty
- przedział ufności HPD

Model Bayesowski

- zmienne $X_1, \dots, X_n$, pochodzące z rozkładu P_θ , o gęstości $f_\theta(\mathbf{x})$ – gęstość warunkowa pod warunkiem konkretnej wartości θ .
- P – rodzina rozkładów prawdopodobieństw P_θ , indeksowana parametrem $\theta \in \Theta$
- Wiedza ogólna: rozkład p-stwa Π na przestrzeni parametrów Θ , zadany przez $\pi(\theta)$ – tzw. rozkład **a priori** parametru θ ,
 $\theta \sim \Pi$

Model Bayesowski – cd.

Wiedza dodatkowa, szczególna, kontekstualna: wynika z obserwacji. Mamy rozkład łączny obserwacji i parametru θ :

$$f(x_1, x_2, \dots, x_n, \theta) = f(x_1, x_2, \dots, x_n \mid \theta) \pi(\theta)$$

z którego możemy wyznaczyć warunkowy rozkład dla θ (po uwzględnieniu obserwacji)

$$\pi(\theta \mid x_1, \dots, x_n) = \frac{f(x_1, \dots, x_n \mid \theta) \pi(\theta)}{m(x_1, \dots, x_n)},$$

gdzie

$$m(x_1, \dots, x_n) = \int_{\Theta} f(x_1, \dots, x_n \mid \theta) \pi(\theta) d\theta$$

Model Bayesowski – rozkład a posteriori

Rozkład $\pi(\theta \mid x_1, \dots, x_n)$ nazywany jest rozkładem **a posteriori**, ozn. Π_x

Rozkład a posteriori obrazuje całą wiedzę: ogólną (wstępną) oraz szczególną (wynikającą z konkretnych danych). Jest podstawą wnioskowania Bayesowskiego

Bayesowski Estymator Największej Wiarygodności (BENW)

Wyznaczamy tak, by maksymalizować p-stwo a posteriori (moda rozkładu):

$$\pi(\hat{\theta}_{BENW} \mid x_1, \dots, x_n) = \max_{\theta} \pi(\theta \mid x_1, \dots, x_n)$$

czyli

$$BENW(\theta) = \hat{\theta}_{BENW} = \operatorname{argmax}_{\theta} \pi(\theta \mid x_1, \dots, x_n)$$

BENW: przykłady

1. Niech: $X_1, \dots, X_n$ IID z rozkładu 0-1 z p-stwem sukcesu θ ; niech dla $\theta \in (0,1)$ $\pi(\theta) = \frac{\theta^{\alpha-1}(1-\theta)^{\beta-1}}{B(\alpha, \beta)}$ znamy rozkład a posteriori:

Beta($\sum_{i=1}^n x_i + \alpha, n - \sum_{i=1}^n x_i + \beta$)
max dla

$$BENW(\theta) = \frac{\sum_{i=1}^n x_i + \alpha - 1}{n + \beta + \alpha - 2}$$

rozkład Beta(α, β);
jego moda
= $(\alpha-1)/(\alpha + \beta - 2)$
dla $\alpha > 1, \beta > 1$

np. dla 5 sukcesów zaobserwowanych w 10 próbach i dla rozkładu a priori U(0,1) (czyli Beta(1,1)), mamy $BENW(\theta) = 5/10 = 1/2$

a dla 9 sukcesów zaobserwowanych w 10 próbach i tego samego rozkładu a priori, mamy $BENW(\theta) = 9/10$

BENW: przykłady (2)

2. Niech: $X_1, \dots, X_n$ IID z rozkładu $N(\theta, \sigma^2)$, przy czym σ^2 znane; $\theta \sim N(m, \tau^2)$ dla pewnych m, τ znanych.

Wówczas rozkład a posteriori dla θ :

a zatem

$$BENW(\theta) = \frac{n \frac{1}{\sigma^2} \bar{X} + \frac{1}{\tau^2} m}{n \frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}}$$

$$N\left(\frac{n \frac{1}{\sigma^2} \bar{X} + \frac{1}{\tau^2} m}{n \frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}}, \frac{1}{n \frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}}\right)$$

np. jeśli próba 5 obserwacji 1.2; 1.7 ; 1.9 ; 2.1; 3.1 z rozkładu $N(\theta, 4)$ a rozkład a priori $\theta \sim N(1, 1)$, to

$$BENW(\theta) = (5/4 * 2 + 1)/(5/4 + 1) = 14/9 \approx 1.56$$

a gdyby rozkład a priori $\theta \sim N(3, 1)$, to

$$BENW(\theta) = (5/4 * 2 + 1*3)/(5/4 + 1) = 22/9 \approx 2.44$$

Estymator Bayesowski przy zadanej funkcji straty

$L(\theta, a)$ – **funkcja straty** zależna od prawdziwej wartości parametru θ oraz decyzji a .

np. jeśli estymujemy wielkość $g(\theta)$:

$L(\theta, a) = (g(\theta) - a)^2$ – kwadratowa funkcja straty

$L(\theta, a) = |g(\theta) - a|$ – modułowa funkcja straty

Definiujemy też **ryzyko a posteriori**:

$$R(\Pi, \hat{g}(x)) = E(L(\theta, \hat{g}(x)) | X = x) = \int_{\Theta} L(\theta, \hat{g}(x)) \pi(\theta | x) d\theta$$

(średnia strata estymatora przy ustalonym rozkładzie a priori i danych, tj. przy wyliczonym rozkładzie a posteriori)

Estymator Bayesowski przy zadanej funkcji straty – cd.

Estymator Bayesowski przy danej funkcji straty $L(\theta, a)$ to $\hat{g}_B$ t. że

$$\forall x \quad R(\Pi, \hat{g}_B(x)) = \min_a R(\Pi, a)$$

Przy kwadratowej funkcji straty $(\theta - a)^2$:

$$\hat{\theta}_B = E(\theta \mid X = x) = E(\Pi_x)$$

Przy modułowej funkcji straty $|\theta - a|$:

$$\hat{\theta}_B = \text{Med}(\Pi_x)$$

ogólniej: $E(g(\theta)|x)$

Estymator Bayesowski: przykłady

1. Niech: $X_1, \dots, X_n$ IID z rozkładu 0-1 z p-stwem sukcesu θ ; niech $\pi(\theta) = \frac{\theta^{\alpha-1}(1-\theta)^{\beta-1}}{B(\alpha, \beta)}$ dla $\theta \in (0, 1)$ znamy rozkład a posteriori:

$$\text{Beta}\left(\sum_{i=1}^n x_i + \alpha, n - \sum_{i=1}^n x_i + \beta\right)$$

rozkład $\text{Beta}(\alpha, \beta)$;
jego średnia
 $= \alpha / (\alpha + \beta)$

a zatem estymator Bayesowski przy kwadratowej funkcji straty to

$$\hat{\theta}_B = \frac{\sum_{i=1}^n x_i + \alpha}{n + \beta + \alpha}$$

np. dla 10 sukcesów zaobserwowanych w 20 próbach i dla rozkładu a priori $U(0, 1)$ (czyli $\text{Beta}(1, 1)$), mamy $\theta_B = 11/22 = 1/2$

a dla 15 sukcesów przy tym samym rozkładzie a priori:

$$\theta_B = 16/22 = 8/11$$

BENW: przykłady

1. Niech: $X_1, \dots, X_n$ IID z rozkładu 0-1 z p-stwem sukcesu θ ; niech dla $\theta \in (0,1)$ znamy rozkład a posteriori:
- $$\pi(\theta) = \frac{\theta^{\alpha-1}(1-\theta)^{\beta-1}}{B(\alpha, \beta)}$$

Beta($\sum_{i=1}^n x_i + \alpha, n - \sum_{i=1}^n x_i + \beta$)
max dla

$$BENW(\theta) = \frac{\sum_{i=1}^n x_i + \alpha - 1}{n + \beta + \alpha - 2}$$

rozkład Beta(α, β);
jego moda
= $(\alpha-1)/(\alpha + \beta - 2)$
dla $\alpha > 1, \beta > 1$

np. dla 10 sukcesów zaobserwowanych w 20 próbach i dla rozkładu a priori U(0,1) (czyli Beta(1,1)), mamy $BENW(\theta) = 10/20 = 1/2$
a dla 15 sukcesów zaobserwowanych w 20 próbach i tego samego rozkładu a priori, mamy $BENW(\theta) = 15/20 = 3/4$

Estymator Bayesowski: przykłady (2)

2. Niech: $X_1, \dots, X_n$ IID z rozkładu $N(\theta, \sigma^2)$, przy czym σ^2 znane; $\theta \sim N(m, \tau^2)$ dla pewnych m, τ znanych.

Wówczas rozkład a posteriori dla θ : $N\left(\frac{n\frac{1}{\sigma^2}\bar{X} + \frac{1}{\tau^2}m}{n\frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}}, \frac{1}{n\frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}}\right)$

a zatem Bayesowski estymator przy kwadratowej i modułowej funkcji straty to

$$\hat{\theta}_B = \frac{n\frac{1}{\sigma^2}\bar{X} + \frac{1}{\tau^2}m}{n\frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}}$$

np. jeśli próba 5 obserwacji 1,2; 1,7 ; 1,9 ; 2,1; 3,1 z rozkładu $N(\theta, 1)$ a rozkład a priori $\theta \sim N(1, 1)$, to

$$\theta_B = (5/1 * 2 + 1)/(5 + 1) = 11/6 \approx 1,83$$

a gdyby rozkład a priori $\theta \sim N(3, 1)$, to

$$\theta_B = (5/1 * 2 + 1*3)/(5 + 1) = 13/6 \approx 2,17$$

BENW: przykłady (2)

2. Niech: $X_1, \dots, X_n$ IID z rozkładu $N(\theta, \sigma^2)$, przy czym σ^2 znane; $\theta \sim N(m, \tau^2)$ dla pewnych m, τ znanych.

Wówczas rozkład a posteriori dla θ :

a zatem

$$BENW(\theta) = \frac{n \frac{1}{\sigma^2} \bar{X} + \frac{1}{\tau^2} m}{n \frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}}$$

$$N\left(\frac{n \frac{1}{\sigma^2} \bar{X} + \frac{1}{\tau^2} m}{n \frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}}, \frac{1}{n \frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}}\right)$$

np. jeśli próba 5 obserwacji 1.2; 1.7 ; 1.9 ; 2.1; 3.1 z rozkładu $N(\theta, 4)$ a rozkład a priori $\theta \sim N(1, 1)$, to

$$BENW(\theta) = (5/4 * 2 + 1)/(5/4 + 1) = 14/9 \approx 1.56$$

a gdyby rozkład a priori $\theta \sim N(3, 1)$, to

$$BENW(\theta) = (5/4 * 2 + 1*3)/(5/4 + 1) = 22/9 \approx 2.44$$

Bayesowski przedział ufności HPD

Bayesowski przedział ufności HPD (*Highest Posterior Density*) dla parametru θ na poziomie ufności $1-\alpha$ to zbiór $A \subseteq \Theta$ t. że

$$A = \{\theta : \pi(\theta \mid \mathbf{x}) > k_\alpha\}$$

oraz $\Pi(A \mid \mathbf{x}) \geq 1 - \alpha$

dla pewnej wartości k_α (największej t.ż. drugi warunek jest spełniony)

Przedział ufności HPD ma „intuicyjną” własność zawierania, której nie mają „zwykłe” przedziały ufności

Przedział ufności HPD: przykład

Niech: $X_1, \dots, X_n$ IID z rozkładu $N(\theta, \sigma^2)$, przy czym σ^2 znane; $\theta \sim N(m, \tau^2)$ dla pewnych m, τ znanych.

Wówczas rozkład a posteriori dla θ : $N\left(\frac{n\frac{1}{\sigma^2}\bar{X} + \frac{1}{\tau^2}m}{n\frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}}, \frac{1}{n\frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}}\right)$

a zatem przedział ufności HPD na poziomie istotności $\alpha = 0,05$ to

$$\left(\frac{n\frac{1}{\sigma^2}\bar{X} + \frac{1}{\tau^2}m}{n\frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}} - 1,96 \cdot \frac{1}{n\frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}}, \frac{n\frac{1}{\sigma^2}\bar{X} + \frac{1}{\tau^2}m}{n\frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}} + 1,96 \cdot \frac{1}{n\frac{1}{\sigma^2} + \frac{1}{\tau^2}} \right)$$

np. jeśli próba 5 obserwacji z rozkładu $N(\theta, 1)$ ma średnią 2 a rozkład a priori to $\theta \sim N(1, 1)$, mamy $u_{0,975} \approx 1,96$ i mamy

$$\approx (1,83 - 1,96 \cdot \frac{1}{6}; 1,83 + 1,96 \cdot \frac{1}{6}) = (1,50; 2,15)$$

Przykładowe zadania egzaminacyjne

7. Niech $X_1, \dots, X_4$ będą niezależnymi zmiennymi losowymi z rozkładu jednostajnego na przedziale $(0, \theta]$, gdzie $\theta > 0$ jest nieznanym parametrem. W wyniku obserwacji otrzymano próbkę:

2, 3, 2,5, 1

- Wzór na *estymator metodą momentów* (EMM) parametru θ w oparciu o próbę $X_1, X_2, \dots, X_4$ ma postać:

$\hat{\theta} = \dots\dots\dots$,

oraz dla danej próbki przyjmuje wartość $\dots\dots\dots$

- Załóżmy, że parametr θ ma rozkład a priori o gęstości $\pi(\theta) = \frac{1}{24}\theta^4 e^{-\theta}$ dla $\theta > 0$ i $\pi(\theta) = 0$ w przeciwnym przypadku. Bayesowski estymator największej wiarygodności dla tej próbki przyjmuje wartość

$\dots\dots\dots$

7. Niech X będzie liczbą sukcesów w 5 próbach Bernoulliego z nieznanym prawdopodobieństwem sukcesu $\theta \in (0, 1)$.

- Estymator metodą momentów parametru θ przy $X = 3$ jest równy

$\dots\dots\dots$

- Załóżmy, że parametr θ ma rozkład a priori jednostajny na przedziale $(0, 1)$. Estymator bayesowski parametru θ przy kwadratowej funkcji straty i przy $X = 3$ jest równy

$\dots\dots\dots$

Przykładowe zadania egzaminacyjne (2)

7. Niech X_1, X_2, X_3 będą niezależnymi zmiennymi losowymi z rozkładu o gęstości

$$p_\theta(x) = \frac{\theta^3}{2} x^2 e^{-\theta x} \quad \text{gdy } x > 0,$$

gdzie $\theta > 0$ jest nieznanym parametrem. W wyniku obserwacji otrzymano próbkę:

2; 3, 5; 5

- Wzór na *estymator metodą momentów* (EMM) parametru θ w oparciu o próbę X_1, X_2, X_3 ma postać:

$$\hat{\theta} = \dots\dots\dots,$$

oraz dla danej próbki przyjmuje wartość

- Załóżmy, że parametr θ ma rozkład a priori o gęstości $\pi(\theta) = \frac{1}{6}\theta^3 e^{-\theta}$ dla $\theta > 0$ i $\pi(\theta) = 0$ w przeciwnym przypadku. Bayesowski estymator największej wiarygodności parametru θ dla tej próbki przyjmuje wartość

.....

Wskazówka: W zadaniu może się przydać całka

$$\int_0^{+\infty} x^n e^{-bx} dx = \frac{n!}{b^{n+1}}$$

Przykładowe zadania egzaminacyjne (3)

8. Czas oczekiwania na autobus na przystanku, liczony w minutach, ma rozkład jednostajny na przedziale $(0, \theta)$, gdzie $\theta > 0$ jest nieznanym parametrem. Z komunikacji korzysta dwóch statystyków; zaobserwowali następujące czasy oczekiwania (ozn. $X_1, \dots, X_5$):

4, 3, 6, 1, 9.

- Przypuśćmy, że pierwszy statystyk pragnie zweryfikować hipotezę zerową, że $\theta = 8$ przeciw alternatywie, że $\theta = 10$, testem o obszarze krytycznym postaci $\{X_{5:5} > c\}$ dla pewnej stałej c . Dla testu na poziomie istotności $\alpha = 0,1$, stała c wynosi:

.....

a decyzja na podstawie zaobserwowanej próbki to ODRZUCAMY / NIE MA PODSTAW DO ODRZUCENIA H_0 (właściwe podkreślić).

- Przypuśćmy, że drugi statystyk korzystający z komunikacji miejskiej, na podstawie dotychczasowych doświadczeń, uważa, że rozkład parametru θ zadany jest gęstością

$$\pi(\theta) = \frac{4}{6} \left(\frac{6}{\theta} \right)^5 \quad \text{dla } \theta > 6,$$

i zero w pozostałych przypadkach. Bayesowski Estymator Największej Wiarygodności parametru θ , obliczony na podstawie tego rozkładu *a priori* i zaobserwowanej próby przyjmuje wartość

.....

WARSAW UNIVERSITY
Faculty of Economic Sciences